Holti, 29.11.79

Ágæti vinur, Guðmundur Jónsson fyrv. skólastj.
Það varð fátt um svör hjá mér, kvöldið
sem þú hringdir, en ég hef verið að velta
þessu fyrir mér síðan, og skil að sögu-
grúsk liggur að baki hjá þér og vil mjög
gjarnan verða að liði ef ég gæti, en það vefst
fyrir mér að greina á milli andlita. Það
var svo margt félagsmálavafstrið á 4. ára-
tugnum sem ég kom norri, og mynnið ekki
svo traust að ég þori að nefna nöfn.
Þó eru nokkur atriði sem ég held að liggi
ljóst fyrir. Heimskreppan hefur náð til Íslands,
bændur verða fyrstir til bera sig upp undan þung-
anum sem á þeim hvílir og sameinast um að
gera kröfu um að einhverju af skuldabaggan-
um sé af þeim lítt. Í fyrstu lotu verður
árangurinn Kreppulánasjóður ~~[illegible]~~ L nr. 78,
19. júní 1933 og þegar í ljóskemur, að þau duga
ekki til, bændur byja strags að safna skuldum
aftur - afurðaverðið, sem til skila kemur, er
of látt, eru sett lög um meðferð og sölu mjólk-
ur og rjóm o. fl. L nr. 1, 7. jan. 1935, sem er stofnum
að afurðasölulögum þeim er en eru í gildi - með
ýmsum breytingum þó. Ég hefði átt að
geta þess í frammhaldi af því sem ég sagði
um Kreppulánasjóð, að þar aðgerðir náðu
að eins til lausa skulda bonda, breyttu
þeim í föst lán og knúðu kröfuhafa til
að gefa eftir að því marki sem þörf þótti
Að þessu leyti voru þetta lögþvingud skulda-

skil um lausaskuldir bonda. En lögin
nádu ekki til (lána skulda), sem tryggd voru med
vedi í fasteign. Nú kom pad í ljós ad eitthvad
af bondum var med pessumhotti bundin
pyngri byrdi en búskapur peirra gat borid.
Pá urdu til lög um jardakaup ríkisins –
L nr. 92, 23. júní 1936, og var petta, ad ég
held, hugsad sem „geymslustofnun" fyrir jardir
sem af mikid hvildi á, midad vid afkoma-
mögulleika pess tíma, bondur fengu ad sitja
áfram á jördum, sem leigulidar ríkisins gegn
vogu gjaldi og átta kauparétt ef ur rottist.
Parna er frammkomid pad sem ávannst, og
er ekki svo litid, midad vid pad ad 1931/1932, pegar
pessi hreifing för af stad, voru bondur og raunar
pjödfélagid sem heild gjaldprota. Í kjölfar pessa
kom kreppulanasjödir, eda hlidstödar rádstaf-
anir, vegna sveitarfélaga, togara og eftilvill fleiri
undirstödu adila pjödfelagsins.
En hverjir stödu ad pessu? Eins og ádur
segir pori ég ekki ad nefna nöfn. En vid
vorum parna skuldakóngar pess tíma, og pá
fyrst og fremst af svedi pvi sem nú er nefnt
„Stór Reykjavíus svedi" og nágrenni.
Er pad ekki sögulegt stadreynd, ad parna er
á ferdinn fyrstu prystihöpurinn? Verkalyds-
félögum áttu í samningum vid einstaka at-
vinnurekendur. Vid gerdum kröfur á handur
pjödfélagsins – og okkur var sinnt.
Ég fletti upp í II bindi ritsins „Sömtöl"

eftir Matthías Johannessen, það byrjar
á viðtali við Ásgeir Ásgeirsson, síðar forseta
þar er ekki minnst á þessi mál, en þó
má rekja sig eftir því um tímatal o.fl.
Ásgeir verður fjármálaráðherra 1931 og
forsotisráðherra 1932 (sjá bls. 15) til 1934,
að Bondaflokkurinn er tilnefndur. Fram
að því lét pólitikin bondahreifinguna
afskiftalausa, en nú munu forustumenn
stjórnmálaflokkanna haf fundið óþef og ekki
setið aðgerðalausir. Við ljuggum marzir
á Hótel Borg á meðan fundir stóðu yfir,
en fundirnir voru haldnir í „Gúttó".
Þeir tóku á leigu (3 daga?) herbergi sitthvoru-
megin við ganginn á aðal gistihöð „Borgar",
Ólafur Thórs og Jónas Jónason og kölluðu fyrir
sig „sína menn" einn og einn og lásu þeim pústil-
inn, að sagt var – ég varð aldrei þess heiðurs að-
njótandi. Þarna tel ég skurðarpúnt samtak-
anna, og svo hitt að þessi félagshuzmynd
sem þasna var í burðarlið, hafði engann
bakhjarl, engan tekju stofn, eins og huzmyndinni
var þarna komið. Því var þaððlíðu 10 ár
þangað til fullmótuðu „Stéttarsambondi
bonda" var hleypt af stokkunum.
Samt kom þessi hreifing mikle goðu til
leiðar. – Ég held að Morgunblaðið frá
þessum tíma geymi einhverjar glefsur um
þetta. – Gjörðabók? Gæti hún ekki verið í
Brautarholtin? Kveðja S.J.